МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОДА
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»
ПЗВО «КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ПОДАТКОВИЙ ІНСТИТУТ»
Циклова комісія загальноосвітніх та фахових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директорка коледжу
_____Вікторія САВЧУК
«01» вересня 2026 року

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з навчальної дисципліни **«Історія держави і права зарубіжних країн»**
для підготовки фахових молодших бакалаврів
за галуззю знань D Бізнес, адміністрування та право
спеціальність D6 Секретарська та офісна справа

м. Кам'янець-Подільський
2026 р.

Робоча навчальна програма з дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» складена на основі навчальної програми, затвердженої 2026 року.

Укладач: викладач юридичних дисциплін, к.т.н. Світлана ВОЗНЮК

Робочу навчальну програму схвалено на засіданні циклової комісії загальноосвітніх та фахових дисциплін

Протокол від «01» вересня 2026 року № 1.

Голова циклової комісії _____ Сергій ГНАТЕНКО

Заступник директора
з навчальної роботи _____ Юлія БОЙЧУК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-професійний ступінь</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 2</td><td>Галузь знань
D Бізнес, адміністрування та право
(шифр і назва)</td><td>Вибіркова</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Змістових модулів – 1</td><td rowspan="4">Спеціальність (професійне спрямування):
D6 Секретарська та офісна справа</td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>реферат / публікація статті</u></td><td rowspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 60</td><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Навчальних годин для денної форми навчання:
аудиторних – 32
самостійної роботи студента – 28</td><td rowspan="10">Освітньо-професійний ступінь:
<u>фаховий молодший бакалавр</u></td><td>16 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні</td></tr>
<tr><td>16 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>28 год.</td></tr>
<tr><td>Консультації:</td></tr>
<tr><td>-</td></tr>
<tr><td>Вид контролю:</td></tr>
<tr><td>Залік</td></tr>
</table>

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: ***для денної форми навчання*** **– 32 / 28 (53% / 47%)**

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» є формування у студентів як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів необхідного базису знань про визначальні факти, явища, процеси, закономірності і тенденції державно-правового розвитку різних зарубіжних країн з урахуванням конкретного історичного періоду. Крім того, метою дисципліни є також послідовний і систематичний розгляд державних і правових інститутів зарубіжних країн в процесі їх історичної еволюції, а також виявлення системи закономірностей (універсальних, регіональних і локальних), які визначальним чином впливають на державно-правовий розвиток.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» є ознайомлення студентів з найважливішими пам'ятками зарубіжного законодавства (від найдавніших до сучасних); формування уявлень про конкретні соціально-історичні, культурні, економічні і політичні умовах, в яких відбувалося виникнення і розвиток правових і державних інститутів; виклад фактичного матеріалу в обсязі, передбачуваному навчальною дисципліною; виявлення аналогій і паралелей між найбільш розвиненими правовими системами минулого і сучасними правовими системами; виклад понятійного апарату, необхідного для засвоєння студентами навчального матеріалу і розуміння ними юридичних текстів; ознайомлення студентів з найбільш значущими дискусіями, що здійснювалися в рамках історичної та історико-юридичної наук з приводу тих чи інших феноменів (наприклад, феодалізму, рецепції римського права тощо), а також знайомство з основними концепціями, що стосуються розглянутих явищ.

Місце «Історії держави і права зарубіжних країн» в навчальному процесі визначається її значенням як:

а) суспільно-політичної науки (вивчає такі суспільно-політичні явища, як держава і право);

б) юридичної науки (вивчає правові аспекти суспільного життя);

в) історичної науки (вивчає державно-правові явища в їхньому історичному розвитку).

Вивчення навчальної дисципліни має сприяти реалізації низки програмних компетентностей та досягненню програмних результатів навчання здобувачів освіти відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахових молодших бакалаврів зі спеціальності 081 «Право»:

- *Інтегральна компетентність (ІК):*

здатність розв’язувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності у сфері фінансів, банківської справи та страхування або в процесі навчання, що передбачає застосування положень та окремих методів фінансової науки і характеризуються певною невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог щодо здійснення професійної та навчальної діяльності.

- *Загальні компетентності:*

ЗК 2. Здатність розглядати суспільні явища в розвитку і конкретних історичних умовах.

ЗК 3. Вміння працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп’ютерних мережах.

ЗК 8. Здатність до письмової й усної комунікації рідною та іноземною мовами.

ЗК 10. Базові уявлення з основ філософії, психології, інших суспільних дисциплін, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості.

- *Фахові компетентності:*

ФК 14. Здатність визначати соціальну сутність, функції, форму держави, структуру її апарату.

● *Програмні результати навчання:*

ПРН 1. Формування розуміння сутності історичних перетворень, що відбуваються в сучасному світі, а також почуття патріотизму, правосвідомості.

ПРН 11. Набуття необхідних знань про державу і право як явища суспільного життя, основних закономірностей їх виникнення і розвитку, їх сутність, призначення і функціонування в суспільстві.

ПРН 12. Набуття необхідних знань про історичні пам'ятки права України та зарубіжних країн; вміння характеризувати систему державних органів управління і правові інститути України за конкретних історичних умов.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми та в результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- основні наукові проблеми історії держави і права зарубіжних країн;
- засади еволюції суспільного ладу на різних етапах розвитку зарубіжних країн;
- засади функціонування системи органів влади і управління, суду в зарубіжних країнах з часу найдавніших державних утворень і до наших днів;
- джерела та основні риси права зарубіжних країн на всіх етапах історичного розвитку;
- історію кодифікації права зарубіжних країн та наслідків кодифікаційних процесів у ході формування різних правових систем світу.

уміти:

- аналізувати державно-правові явища, а також джерела права і практику їх застосування;
- науково прогнозувати майбутній розвиток держав та права;
- порівнювати і визначати на основі теоретичних знань даного курсу загальне та особливе в структурі і функціонуванні політичних і правових систем;
- давати наукове тлумачення основним науковим поняттям та категоріям з історії держави та права зарубіжних країн;
- аналізувати причини та обставини, що вплинули на утворення держави і права зарубіжних країн, процес їх становлення, зміну форми і політичного режиму, розуміти складні державно-правові явищ сьогодення, орієнтуватися в проблемах сучасного державотворення, розвитку права й конституційного процесу;
- в усному та письмовому вигляді логічно висловлювати або оформлювати власні думки стосовно оцінки історико-правових явищ та процесів.

Міждисциплінарні зв'язки: визначаються інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом. Історії держави і права зарубіжних країн має як загальноосвітній, так і спеціально-профілюючий характер. З одного боку, вона пов'язана з науками та навчальними дисциплінами історичного циклу, насамперед загальною історією культури зарубіжних країн. З іншого боку, ця дисципліна займає належне їй місце в системі юридичних знань. Її вивчення тісно пов'язане з такими дисциплінами, як теорія права і держави, історія держави і права України, з якими вона перебуває в безпосередньому взаємозв'язку, оскільки без всебічного засвоєння всього комплексу перерахованих навчальних дисциплін неможливе глибоке розуміння даного предмета і навпаки. У процесі викладання дисципліни ставиться і вирішується завдання з підготовки студентів до сприйняття сучасного права в усіх його галузях (конституційному, цивільному, адміністративному, кримінальному, процесуальному тощо).

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Історія держави та права зарубіжних країн як наука та навчальна

дисципліна. Державність і право Стародавнього Сходу

План лекційного заняття

1. Предмет, функції та принципи історії держави та права зарубіжних країн
2. Джерела та періодизація історії держави та права зарубіжних країн
3. Утворення держави на Стародавньому Сході. Іригаційна теорія
4. Держава та право Єгипту
5. Держава та право Індії

план практичного заняття

1. Предмет і значення курсу історії держави і права зарубіжних країн, його місце в системі юридичних, дисциплін
2. Методи вивчення курсу, його періодизація та джерела
3. Загальна характеристика рабовласницької держави і права.
4. Утворення і розвиток Стародавнього Єгипту.
5. Держава і право Стародавнього Вавілону.
6. Рабовласниька держава і право Стародавньої Індії.

Самостійна робота

1. Періодизація курсу історії держави і права зарубіжних країн
2. Виникнення держави в країнах Стародавнього Сходу
3. Специфічні риси політичної організації Стародавнього Єгипту
4. Суспільний устрій та право Стародавнього Вавилону

Тема 2. ДЕРЖАВА І ПРАВО АНТИЧНОГО СВІТУ. СЕРЕДНЬОВІЧНІ ДЕРЖАВИ І ПРАВО КРАЇН ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

План лекційного заняття

1. Становлення та розвиток Стародавньої Греції
2. Характеристика феодальної держави і права Німеччини
3. Характеристика феодальної держави і права Англії
4. Характеристика феодальної держави і права Арабського халіфату

План практичного заняття

1. Особливості державно-правового розвитку Спарти. Суспільний лад. Організація влади. Судові органи. Право. Закони Лікурга
2. Виникнення рабовласницької держави в Стародавньому Римі. Періодизація розвитку римської рабовласницької держави. Суспільний лад і управління.
3. Утворення станово-представницької монархії у Франції. Генеральні та провінційні штати. Центральне та місцеве управління. Судова система. Розвиток феодального права.
4. Станово-представницька монархія в Англії. Центральні органи влади та місцеве самоуправління. Судові органи. “Загальне право”. Статутне право. Право справедливості.
5. Особливості станово-представницької монархії в Німеччині.

Самостійна робота

1. Реформи Тезея в Афінах
2. Становлення та розвиток Стародавнього Риму

3. Правовий статус особи в Римі
4. Джерела та основні риси права класичного та постклассичного періодів.
5. Влада франкських королів
6. Велика хартія вільностей 1215 р. Виникнення та діяльність парламенту в Англії
7. “Золота булла” 1356 р. Рейхстаг та ландтаги
“Кароліна” – кодекс феодального кримінального та кримінально-процесуального права феодально-роздробленої Німеччини

Тема 3. ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА У ПЕРІОД НОВОЇ ІСТОРІЇ

План лекційного заняття

1. Держава і право Англії Нового часу
2. Держава і право у північноамериканських колоніях Великої Британії до утворення Сполучених Штатів Америки (початок XVII – 70- рр. XVIII ст.)
3. Держава і право Франції Нового часу
4. Держава і право Німеччини Нового часу
5. Держава і право Японії та Китаю Нового часу

План практичного заняття

1. Загальна характеристика розвитку держав і суспільств епохи Середньовіччя
2. Особливості виникнення держави у франків. Формування державного апарату
3. Ранньофеодальна монархія в Франції (IX – XIII ст.). Право феодальної земельної власності
4. Суспільний лад Франції в епоху Середньовіччя
5. Період станово-представницької монархії в Англії.
6. Державний і суспільний лад у період абсолютизму
7. Особливості абсолютної монархії у Німеччині. Суспільний лад
8. Право та суд у середньовічній Німеччині

Самостійна робота

1. Особливості розвитку держави і права США у першій половині XIX століття
2. Джерела і характерні риси права франської держави. Салічна правда – пам’ятка ранньофеодального права франків
3. Станово-представницька монархія у Франції (XIV – XV ст.). Державний лад
4. Абсолютна монархія у Франції (XVI – XVII ст.). Державний лад
5. Характеристика правової системи. Джерела права середньовічної Франції
6. Право та суд у середньовічній Англії. “Велика хартія вольностей 1215 р.”
7. Саксонське і Швабське зерцала в Німеччині

Тема 4. НОВІТНІЙ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЄВРОПИ

План лекційного заняття

1. Росія (Російська Федерація). Державний устрій і право Російської Федерації в складі Радянського Союзу в 20-40 роки XX століття
2. Державно-правовий розвиток Російської Федерації, як незалежної держави
3. Німеччина (Федеративна Республіка Німеччина)
4. Франція (Французька Республіка)
5. Польща (Республіка Польща)

План практичного заняття

1. Росія (Російська Федерація)
2. Зміни в апараті державного управління та у соціальній структурі Англії протягом другої половини XX ст. Характерні риси англійської парламентської демократії
3. Державний та суспільний лад нацистської Німеччини
4. Поразка нацистської Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Окупаційний Статут. Конституція ФРН (Боннська конституція) 1949 р.
5. Основні напрями державно-правового розвитку Франції в кінці XX – на початку XXI ст.
6. Виникнення після Першої світової війни національних держав у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії. Утворення незалежної Польської Республіки

Самостійна робота

1. Державно-правове становище Росії в 1917-1920 рр.
2. Державно-правовий розвиток радянсько.ї Росії в 50-80 роки XX століття
3. Особливості державного розвитку Англії. Акт про парламент 1911 р. Розвиток британської двопартійної системи
4. Основні напрями державно-правового розвитку Англії в кінці XX–на поч. XXI ст.
5. Соціальне законодавство ФРН. Об`єднання Німеччини у 1990 р. Основні напрями державно-правового розвитку Німеччини в кінці XX – на початку XXI ст.
6. Італія після Другої світової війни. Боротьба за демократизацію суспільного і державного ладу. Конституція 1947 р.
7. Кримінальна поліція Франції. Суд
8. Конституційне самовизначення Болгарії. Мала Конституція Польщі 1919 р. Конституція Румунії 1923 р. Тимчасова конституція Чехословаччини 1918 р.
9. Сербія (Республіка Сербія)

Тема 5. ДЕРЖАВА І ПРАВО ОКРЕМИХ КРАЇН АМЕРИКИ В НОВІТНІЙ ЧАС

План лекційного заняття

1. Сполучені Штати Америки
2. Канада
3. Бразилія (Федеративна Республіка Бразилія)

План практичного заняття

1. Сполучені Штати Америки
2. Канада
3. Бразилія (Федеративна Республіка Бразилія)

Тема 6. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ КРАЇН АЗІЇ В НОВІТНІЙ ЧАС

План лекційного заняття

1. Іран (Ісламська Республіка Іран)
2. Ізраїль (Держава Ізраїль)
3. Китай (Китайська Народна Республіка)
4. Японія (Держава Японія)
5. Індія (Республіка Індія)

План практичного заняття

1. Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних

засад
2. Право Японії: основні тенденції розвитку права після революції Мейдзі; цивільне та суміжні з ним галузі права; кримінальне право і процес
3. Утворення Китайської Народної Республіки
4. Конституція КНР 1982 р. Джерела та характерні риси права

Самостійна робота

1. Конституція Японії 1947 р. Джерела та характерні риси права
2. Початок новодемократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн
3. Право Китаю: китайське право та його специфіка в 1911—1949 рр.; право КНР часів Мао Цзедуна (1949—1976 рр.); китайське право у пореформений період: основні риси цивільного та суміжних з ним галузей права, кримінального права і процесу
4. Право мусульманських країн. Основні риси права близькосхідних країн
5. Право Туреччини: цивільне та суміжні з ним галузі права; кримінальне право і процес

Тема 7. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

План лекційного заняття

1. Європейська інтеграція, передумови створення єдиної Європи
2. Основні етапи формування Європейських співтовариств і Європейського Союзу
3. Європейський Союз, як нова організація політичної влади в Європі
4. Організаційна структура Європейського Союзу
5. Україна в процесах євроінтеграції

План практичного заняття

1. Європейська інтеграція, передумови створення єдиної Європи
2. Основні етапи формування Європейських співтовариств і Європейського Союзу
3. Європейський Союз, як нова організація політичної влади в Європі
4. Організаційна структура Європейського Союзу
5. Україна в процесах євроінтеграції

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Семінар	Практичні	Самостійна робота
Змістовий модуль					
1. Історія держави та права зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна. Державність і право Стародавнього Сходу		2	-	2	4
2. Держава і право Античного світу. Середньовічні держави і право країн Європи та Азії		2	-	2	5
3. Еволюція держави і права у період Нової історії		4	-	4	8
4. Новітній державно-правовий розвиток країн Європи		2	-	2	6
5. Держава і право окремих країн Америки в Новітній час		2	-	2	5
6. Особливості державно-правового розвитку окремих країн Азії в Новітній час		2	-	2	-
7. Історико-правовий огляд утворення та розвитку Європейського Союзу		2	-	2	-
Разом		**16**	**-**	**16**	**28**

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Історія держави та права зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна. Державність і право Стародавнього Сходу	2
2	Держава і право Античного світу. Середньовічні держави і право країн Європи та Азії	2
3	Еволюція держави і права у період Нової історії	4
4	Новітній державно-правовий розвиток країн Європи	2
5	Держава і право окремих країн Америки в Новітній час	2
6	Особливості державно-правового розвитку окремих країн Азії в Новітній час	2
7	Історико-правовий огляд утворення та розвитку Європейського Союзу	2

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
	Не передбачено	-

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
	Не передбачено	-

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Історія держави та права зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна. Державність і право Стародавнього Сходу	4
2	Держава і право Античного світу. Середньовічні держави і право країн Європи та Азії	5
3	Еволюція держави і права у період Нової історії	8
4	Новітній державно-правовий розвиток країн Європи	6
5	Держава і право окремих країн Америки в Новітній час	5

9. КОНСУЛЬТАЦІЇ

Перед заліком обов’язково, відповідно до розкладу, проводиться консультація, на якій викладач має довести до відома студентів:

- дату, час початку заліку, аудиторію;
- правила проведення заліку і перелік матеріалів, якими дозволено користуватися під час заліку;
- нагадати критерії оцінювання;
- повідомити студентам їх успішність за результатами роботи в семестрі;
- оголосити недопущених до заліку (за наявності);
- відповісти на запитання студентів.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

І. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації: словесні (лекція - традиційна, проблемна - із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, бесіда; наочні - спостереження, ілюстрація, демонстрація).

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів; виконання індивідуальних завдань.

ІІ. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

ІІІ. Методи навчання за характером логіки пізнання:

1) метод порівняльного правознавства (компаративний метод) - полягає у вивченні та використанні правового регулювання схожих правовідносин у різних правопорядках та правових системах з урахуванням не лише юридичного змісту того чи іншого правового інституту, а й причини його появи в конкретній національній правовій системі та форми історичного розвитку;

2) метод комплексного аналізу - ґрунтується на одночасному використанні для вирішення конкретного завдання наукового інструментарію, що використовується декількома різними науками;

3) метод системного аналізу - ґрунтується на розгляді конкретного явища як певної системи, в якій складові частини (елементи) функціонують з певною метою. Сутність полягає у виявленні елементів та взаємозв'язків між ними з метою подальшого аналізу їх взаємодії;

4) метод конкретних соціологічних досліджень - полягає у використанні аналізу статистичних даних, у тому числі й даних судової, правозахисної та правозастосовчої статистики, методу експертних оцінок тощо.

При вивченні дисципліни застосовуються словесні та наочні методи навчання. Ці методи спрямовані на передачу і засвоєння студентами знань з формуванням у них умінь і навичок.

Словесні методи навчання

Головна їх особливість у тому, що інформація подається студентам через слово викладача, а сприймання її здійснюється у процесі слухання її. Цей метод може мати дві форми: евристичну (запитальну) — бесіда; та акроматичну (викладальну) — пояснення, розповідь, лекція, робота з підручником.

Бесіда — діалогічний метод навчання, за якого викладач із допомогою вдало поставлених питань спонукає студента відтворювати раніше набуті знання, робити самостійні висновки-узагальнення на основі засвоєного фактичного матеріалу.

Вона є одним із активних методів навчання і реалізується за допомогою чотирьох типів дидактичного діалогу: “викладач — студент”, “студент — студент”, “студент — підручник”, “студент — комп'ютер”.

Більш поширеними є перші два типи діалогу: “викладач — студент” та “студент — студент”, які використовують у найактивніших формах бесіди:

парній і груповій роботі на семінарських і практичних заняттях, дискусії, диспуті. Діалог “студент — підручник” належить до групи методів самостійної роботи, використовується в процесі навчання і самонавчання. Діалог “студент — комп'ютер” досить ефективний метод, але за умови повної комп'ютеризації процесу навчання.

Метод бесіди застосовується на семінарських і практичних заняттях і реалізується за допомогою запитань — відповідей. Якщо запитання мають тільки інформаційний характер (“Що?”, “Де?”, “Коли?”), бесіда є повідомлюючою. Вона орієнтована на актуалізацію пам'яті, а мислення студентів є репродуктивним. Якщо запитання до студентів мають проблемний характер (“Чому?”, “Як Ви вважаєте?”, “Чим можна пояснити?” тощо), бесіда є евристичною, або сократичною. У цьому випадку мислення студентів творче, продуктивне. Вищий рівень евристичної бесіди — дискусія. Навчальна дискусія, яка є одним із найдинамічніших словесних методів навчання, має велике розвиваюче і виховне значення. У процесі дискусії студенти вчаться сперечатися, доводити, аргументувати, обстоювати свою думку, адекватно оцінювати себе, поважати думки інших..

Пояснення — словесне тлумачення понять, явищ, слів, термінів, принципів дій, прикладів тощо.

Головне його завдання — розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку природи, суспільства, людського мислення. Оскільки матеріал можна пояснювати різними логічними шляхами або способами міркування, пояснення може бути індуктивним або дедуктивним.

Індукція — спосіб міркування, при якому висновок отримують на основі аналізу окремих фактів. Індуктивне пояснення забезпечує можливість переходу від одиничних фактів до загальних положень.

Дедукція — спосіб міркування, за якого частковий висновок робиться лише логічним шляхом від загальних положень. Дедуктивні методи зводяться до вивчення спершу загальних положень (законів, правил, формул та ін.), а потім — часткових випадків або виявів загального положення.

Лекція — інформативно-доказовий виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу.

Лекція відрізняється строгістю викладу. Читання лекцій передбачає ретельну підготовку викладача: визначення мети, складання чіткого плану, добір теоретичного й наочного матеріалу, логічний і послідовний виклад інформації. За призначенням лекції поділяють на: вступні (дають загальне уявлення про завдання, зміст дисципліни, розкривають структуру і логіку розвитку конкретної галузі науки, сприяють розвитку в учнів інтересу до предмета з метою його творчого засвоєння); тематичні (присвячують розкриттю конкретних тем навчальної програми); оглядові (головне завдання полягає у сприянні належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками студентів. Читають перед іспитами (установча), виконанням практичних, творчих, самостійних робіт); заключні (підбивають підсумки вивченого матеріалу через виділення вузлових питань, зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань; стимулюють інтерес учнів до вивчення дисципліни). Лекція за своєю суттю завжди діалогічна, вимагає від викладача врахування інтересів, настроїв, інформованості студентів. Науковий і фактичний матеріал її повинен

відображати вузлові питання дисципліни. Готуючись до лекції, необхідно передбачити можливі запитання студентів.

Робота з підручником. Ця робота полягає в самостійному опрацюванні студентами друкованого тексту, що дає їм змогу глибоко осмислити навчальний матеріал, закріпити його, виявити самостійність у навчанні.

Самостійна робота студентів з підручником — один з найважливіших методів набуття систематичних, міцних і ґрунтовних знань. Вона більше, ніж будь-які інші методи, залежить від вікових особливостей студентів та рівня їхнього розвитку.

Наочні методи навчання

До наочних методів навчання належать: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Метод ілюстрування — оснащення ілюстраціями статичної (нерухомої) наочності, плакатів, малюнків, картин, карт, схем та ін.

Метод демонстрування — показ рухомих засобів наочності, приладів, дослідів, технічних установок тощо

Самостійне спостереження — безпосереднє споглядання та сприймання явищ дійсності. Активна і діяльна сутність людини вимагає, щоб студент здобував знання не тільки з книг, а й безпосередньо з життя, власних спостережень і дослідів.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль роботи студента є необхідним компонентом навчального процесу, який має на меті визначення реального рівня професійної підготовки студента, а також надання необхідних рекомендацій, які будуть сприяти подальшому розвитку творчої особистості студента.

Оцінка знань студентів здійснюється за результатами **поточного та підсумкового контролю**. Зазначені форми контролю тісно взаємопов'язані й організовуються так, щоб стимулювати ефективну самостійну роботу студентів протягом семестру і забезпечити об'єктивне оцінювання їхніх знань.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентами навчального матеріалу дисципліни.

Об'єктами поточного контролю знань студента є:

- систематичність та активність роботи протягом семестру;
- виконання завдань для самостійного опрацювання;
- виконання завдань підсумкового контролю.

Систематичність і активність роботи студента контролюється й оцінюється за такими видами робіт:

- відвідування практичних занять;
- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- активність під час обговорення питань, винесених на практичні заняття;
- експрес-тестування.

Контролю і оцінюванню *виконання завдань для самостійного опрацювання* підлягають:

- ✔ поглиблене вивчення (самостійне опрацювання) тем у цілому чи окремих питань;
- ✔ виконання домашніх завдань;
- ✔ виконання індивідуальних ситуаційних завдань;
- ✔ підготовка аналітичних і бібліографічних оглядів, рефератів, есе тощо.

Під час практичних занять застосовуються такі засоби контролю:

- усне опитування з питань, включених до плану практичних занять;
- перевірка виконання самостійної роботи, передбаченою робочою програмою;
- рецензування та обговорення рефератів;
- виконання тестових завдань;
- вирішення практичних ситуацій.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення заліку.

12. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Робота над курсом «Історія держави і права зарубіжних країн» передбачає аудиторне (лекційні та практичні заняття), самостійне опрацювання матеріалу та виконання індивідуальних завдань. Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Історія держави та права України» оцінюються за модульно-рейтинговою системою.

Кожен вид навчальної діяльності студента (аудиторна робота, індивідуальна робота, самостійна робота, наукова робота) в межах залікового кредиту оцінюється і має питому частку в підсумковій оцінці з залікового кредиту. При цьому використовуються наступні методи оцінювання:

1) письмове тестування;
2) оцінка за індивідуальні завдання;
3) оцінка за самостійну роботу;
4) оцінка за контрольну роботу.

Враховується дисциплінованість студента: за несвоєчасність виконання завдань студентом кількість запланованих з даної теми балів може бути зменшена.

При підсумковому контролі знань по змістовому модулю враховується загальна кількість балів, отриманих студентом за кожну тему в межах змістового модуля. При семестровому підсумковому контролі враховується сумарна кількість балів, отриманих студентом за модуль, а також оцінюється науково-дослідницька робота студента та участь у науково-практичних конференціях (наукових семінарах). Докладна схема оцінювання наведена нижче.

Критерії оцінювання окремих видів роботи студентів за темами змістового модуля:

1. Активність на практичних заняттях

Практичні заняття – ефективна форма закріплення знань студентів з теоретичного матеріалу, набутого під час лекційних занять та в результаті самостійної роботи з літературними джерелами.

Оцінюється робота студента на практичних заняттях: активність в обговоренні поставлених викладачем питань, якість відповідей на запитання та правильність розв’язування практичних та творчих завдань. Враховується відсутність незадовільних оцінок та пропусків практичних занять.

Під час оцінювання практичних завдань студентом, необхідно враховувати наступні критерії:

- правильне вирішення та наявність пояснення і логічних висновків;
- наявність незначних помилок;
- наявність грубих помилок, які призводять до змін кінцевого результату.

Отже, отримана кількість балів студентом за розв’язок практичного завдання буде залежати від вище зазначених критеріїв.

2. Виконання самостійної роботи

Самостійна робота студента – значна частина навчальної роботи студента з дисципліни.

Форми самостійної роботи:

✔ поглиблене вивчення курсу;

✔ підготовка до проміжних контролів;

✔ опрацювання питань, винесених на самостійне вивчення (підготовка власних конспектів).

Під час самостійної роботи з дисципліни «Історія держави і права України» студент повинен користуватися як конспектом, так і навчальними посібниками, монографіями, науковими статтями тощо.

Окремо оцінюється визначеною кількістю балів опрацювання та захист питань, винесених на самостійне вивчення (підготовка конспекту, творчих завдань, повідомлень тощо).

За несвоєчасне виконання завдань студентом кількість запланованих балів може бути зменшена.

3. Індивідуально-консультаційна робота під керівництвом викладача

Індивідуальна робота студента включає підготовку рефератів, доповідей, наукових робіт.

Реферат є частиною навчального процесу, під час якої студент самостійно опрацьовує матеріал з навчальної дисципліни. Метою підготовки реферату є набуття навичок самостійної роботи з літературними джерелами, систематизації опрацьованого матеріалу з обраної теми, визначення проблеми та формування висновків і пропозицій. Тему рефератів для студентів визначає викладач в індивідуальному порядку.

Орієнтовний обсяг реферату 10-15 сторінок друкованого тексту формату А4.

Реферат обов’язково повинен містити: план (3-4 питання), ілюстрації у формі таблиць, схем, список використаних джерел з посиланнями у тексті (не менше 10 джерел), оформлений згідно з чинними стандартами.

Реферати на перевірку здаються у визначений викладачем день. Методична допомога студенту з питань підготовки реферату надається викладачем на консультаціях. Захист рефератів відбувається у визначений викладачем день.

Доповідь – складова частина самостійної роботи студента. Мета підготовки доповіді – набуття навичок самостійної роботи з посібниками, науковими статтями, статистичними матеріалами та формування висновків.

Тему доповіді для студента визначає викладач в індивідуальному порядку. Орієнтовний обсяг доповіді 5 сторінок друкованого тексту формату А4.

Доповідь обов’язково повинна включати: графіки, схеми, список використаних джерел.

Останній термін прийняття доповіді встановлюється викладачем.

За несвоєчасне виконання індивідуальних завдань студентом кількість запланованих балів може бути зменшена.

Контрольний захід

Згідно з графіком навчального процесу контрольний захід проводиться після завершення вивчення структурно-логічного модулю з дисципліни.

Контрольний захід проводиться відповідно до робочого плану з дисципліни.

Підсумкова атестація з модульного контролю проводиться шляхом складення кількості набраних балів студентом за результатами змістового модулю (поточного контролю та контрольних заходів).

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

<table>
<tr><td colspan="3">Розподіл балів при підсумковому контролі – залік</td><td rowspan="3">Загальна кількість балів</td></tr>
<tr><td colspan="2">Поточний контроль – 80 балів</td><td rowspan="2">Самостійна робота та індивідуальні завдання – 20 балів</td></tr>
<tr><td colspan="2">Змістовий модуль 1</td></tr>
<tr><td rowspan="2">За роботу на практичних/семінарських заняттях студент може отримати максимально 55 балів</td><td>МКР</td><td>Реферат або наукова публікація</td><td rowspan="3">100 балів</td></tr>
<tr><td>25 балів</td><td>20 балів</td></tr>
<tr><td colspan="2">Разом за перший змістовий модуль – 80 балів</td><td>20 балів</td></tr>
</table>

<u>Поточна успішність</u> студентів оцінюється за національною шкалою **(«відмінно», «добре», «задовільно»**). Відповідні записи робляться в журналах академічної групи. Виставлення балів за змістовий модуль проводиться після проведення модульної контрольної роботи. За роботу на практичних/семінарських заняттях змістового модуля студент може отримати **максимум 55 балів**. При цьому:

- якщо студент має позитивні оцінки на понад 50% практичних/семінарських занять і середнє значення його оцінок знаходиться **в межах 4,6 – 5,0** – то за змістовий модуль він **отримує 55 балів**;
- якщо студент має позитивні оцінки на понад 50% практичних/семінарських занять і середнє значення його оцінок знаходиться **в межах 4,1 – 4,5** – то за змістовий модуль він **отримує 47 балів**;
- якщо студент має позитивні оцінки на понад 50% практичних/семінарських занять і середнє значення його оцінок знаходиться **в межах 3,6 – 4,0** – то за змістовий модуль він **отримує 40 балів**;
- якщо студент має позитивні оцінки на понад 50% практичних/семінарських занять і середнє значення його оцінок знаходиться **в межах 3,0 – 3,5** – то за змістовий модуль він **отримує 33 бали**;
- якщо студент має позитивні оцінки на менш як 50% практичних/семінарських занять, то бали за змістовий модуль отримує лише після відпрацювання і наявності достатньої кількості позитивних оцінок для подальшої атестації.

<u>Модульна контрольна робота</u> оцінюється **максимум у 25 балів (позитивний бал від 15)**. Разом за **змістовий модуль** студент може отримати **80 балів (мінімальний позитивний бал – 48)**.

Підготовка та захист **<u>реферату</u>** або **<u>наукової публікації</u>** оцінюється максимум у **20 балів (мінімальний позитивний бал – 12).**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою	Еквівалент оцінки за п’ятибальною шкалою
A	90-100	відмінно	5
B	82-89	дуже добре	4,5
C	74-81	добре	4
D	64-73	задовільно	3
E	60-63	достатньо	
FX	35-59	незадовільно	2
F	0-34	неприйнятно	

13.МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Витяг з навчального плану
2.Навчальна програма з дисципліни
3. Робоча навчальна програма з дисципліни
4. Конспекти (тези) лекцій з дисципліни (розгорнутий конспект)
5. Плани занять (лекційних, практичних)
6. Методичні вказівки до практичних занять
7. Завдання для модульної контрольної роботи (МКР)
8. Перелік питань до заліку (семестровий контроль)
9. Тестові завдання з дисципліни
10. Перелік тем для рефератів
11. Навчально-методичні матеріали для самостійного вивчення дисципліни

14. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баймуратов М. О., Хоббі Ю. С. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами: монографія. Суми : Університет. кн., 2013. 300 с.

2. Бондарчук Л. В. Литвинюк Л. В., Дорох А. В. Європейський Союз та основні етапи його створення, наслідки та механізм взаємодії. Young Scientist. Економічні науки. 2018. № 5 (57). С. 681-684.

3. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб.: рекомендовано МОН України [2-ге вид., перероб. і доп.]. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 872 с.

4. Василенко А. Канадська багатокультурність та становлення етнополітичного права. Часопис Київського університету права. 2009. № 4. С. 55-59.

5. Велика Є. С. Види покарань у праві держав Стародавнього Сходу. Право і Безпека – Pravo Bezpeka. 2010. № 5 (37). С. 57-61.

6. Войціховський А. В. Відносини України з Європейським Союзом у безпековій політиці. Юстиція, свобода і безпека як сфери європейської інтеграції України: матеріали «круглого столу» (м. Харків, 3 березня 2014 р.). Харків: Рейтинг, 2014. С. 17-20.

7. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 544 с.

8. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: навч. посібник / В. П. Глиняний. – К.: Істина, 2012. – 768 с.

9. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) [Текст]: науч.-практ. и учеб. издание / пер. с фр. В. Н. Захватаев. – К.: Правова єдність, 2016. – 1156 с.

10. Грубінко А. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 392 с.

11. Дахно І. І. Право Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ : Центр учб. літ., 2018. 415 с.

12. Дедурін Г. Г. Деформація правоохоронної функції держави у Німеччині внаслідок встановлення нацистської диктатури. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. Круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 72-74.

13. Дедурін Г. Г. Історична практика застосування «сухого закону» в Росії / СРСР та США: плюси та мінуси. Формування тверезого способу життя в сім'ї та суспільстві. Львів: ЛНМУ ім. Данила Галицького, 2016. С. 105-110.

14. Загуменна Ю. О. Досвід зарубіжних країн у забезпеченні громадської безпеки. Юстиція, свобода і безпека як сфери європейської інтеграції України: матеріали «круглого столу» (м. Харків, 3 березня 2014р.) / за ред.. В. О. Серьогіна. Харків : Рейтинг, 2014. С. 31-34.

15. Іваницька О. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002): навчальний посібник. Вінниця: Вид-во «Фоліант», 2003. 560 с.

16. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: підручник / Л. М. Маймескулов Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко. – Х.: Право, 2013. – 520 с.

17. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : монографія / за заг. ред. І. В. Яковюка. Київ : Ред. журн. «Право України», 2012. 208 с.

18. Калашников В. М., Малишко В. М. Формування інститутів держави і права в США ранньої доби (1607–1775 рр.): Монографія. За ред. і з передмовою І. Б. Усенка. Київ : Логос, 2015. 406 с.

19. Ковальова С. Г. Історія держави і права зарубіжних країн: запитання та відповіді: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; М-во освіти і науки України, Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. 222 с.

20. Комарова Т. В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків : Право, 2018. 528 с.

21. Кривошея І. І., Барвінок О.Історія Великої Британії. Київ : КНТ, 2017. 208 с.

22. Кузьминець О. В., Дурнов Є. С., Сокур Ю. В. Історія держави і права зарубіжних країн (схеми, коментарі, термінологічний словник). Київ : НАВС, 2012. 242 с.

23. Логвиненко Є. С. Джерела дослідження інституту покарання в праві держав давньосхідних цивілізацій. Правові новели. № 9. С. 34-39.

24. Логвиненко Є. С. Покарання військових в античних державах. Право і Безпека. 2017. № 1 (64). С. 31-35.

25. Логвиненко Є. С. Розуміння покарання в філософських і політико-правових ученнях Стародавнього Китаю. Право і безпека. 2019. № 1 (72). С. 65-71.

26. Логвиненко Є. С. Становлення та розвиток системи покарань у Давньоримській державі. Право і безпека. 2015. № 3(58). С. 31-35.

27. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: навч. посібник / В. С. Макарчук. – 8-ме вид., доповн. – К.: Атіка; Х.: Право, 2015. – 624 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/82499/pravo/zagalna_istoriya_derzhavi_i_prava_zarubizhnih_krayin

28. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції. Київ, ЦУЛ, 2015. 320 с.

29. Нестерович В. Лобіювання в органах судової влади США як феномен американського конституціоналізму. Судова практика. 2010. № 9-10. С. 26-35.

30. Нестерович В. Петиційна форма впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів у США. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 3. С. 96-102.

31. Орленко В. Історія держави і права зарубіжних країн: посібник для підготовки до іспитів. Київ : Ін Юре, 2015. 244 с.

32. Основи права Європейського Союзу: підручник / за ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2018. 456 с.

33. Порівняльне правознавство: підручник / В. Ткаченко, С. Погребняк, Д. Лук'янов. Харків : Право, 2012. 272 с.

34. Примаков Д. Я. Становление израильского права глазами израильских правоведов. Правоведение. 2010. № 6. С. 144-156.

35. Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі: Постанова Верховної Ради України від 13.03.2014 р. № 874-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-18 (дата звернення: 13.04.2020).

36. Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин : Постанова Верховної Ради УРСР від 25 грудня 1990 р. № 581-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-12 (дата звернення: 13.04.2020).

37. Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом : схвалені Постановою Верховної Ради України від 28.11.2002 р. № 299-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299-15 (дата звернення: 13.04.2020).

38. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям» : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2005 р № 115, схвалена Постановою Верховної Ради України від 04.02.2005 р. № 2426-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492 (дата звернення: 13.04.2020).

39. Ригіна О. Історія держави і права Сполучених Штатів Америки: Новітній час (1914-2008 рр.): Курс лекцій. Дрогобич :Вид-во «Коло», 2011. 325 с.

40. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України: схвалена Європейською Радою 11.12.1999 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_492 (дата звернення: 13.04.2020).

41. Стародубцев Г. С., Осавелюк А. М. Становление классического международного права: средние века. Государство и право. 2011. № 4. С. 121-123.

42. Тищик Б. Й. Велика Британія: історія державності і права (V – початок XXI ст.): навч. посіб. Львів : Світ, 2017. 351 с.

43. Тищик Б. Й. Історія держави і права Сполучених Штатів Америки (XVIII ст. - 1918 р.) : тексти лекцій. Л.: ЛНУ, 2008. 157 с.

44. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу : навч. посіб. Львів : Світ, 2001. 384 с.

45. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. Підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 448 с.

46. Устименко О. С. Загальнотеоретична характеристика основних наукових концепцій походження держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. № 2. С. 25-28.

47. Устименко О. С. Співробітництво України з Європолом та Євроюстом. Сучасний рух науки: тези доп. III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 жовтня 2018 р. Дніпро, 2018. С. 648-652.

48. Устименко О. С., Войціховський А. В. Тенденції застосування рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Urgent problems of law on the modern stage of statehood development: Conference proceedings, October 20-21, 2017. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing». P. 240-243.

49. Шумилов В. М. Правовая система США. Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Междунар. Отношения, 2006. 408 с.